

2

VASPITANJE I OBRAZOVANJE

ČASOPIS ZA PEDAGOŠKU TEORIJU I PRAKSU

VASPITANJE I OBRAZOVANJE

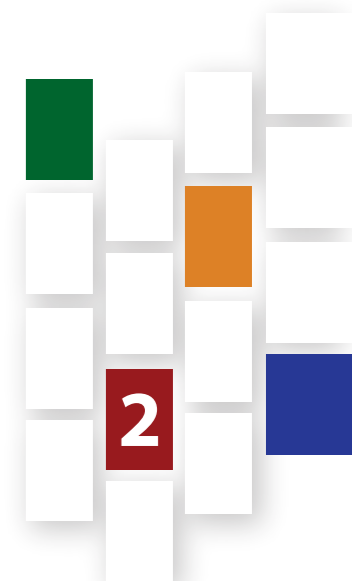
EDUCATION

edukation

Образование

Ausbildung

éducation

VASPITANJE I OBRAZOVANJE
časopis za pedagošku teoriju i praksu

UDC – 27	ISSN 0350 – 1094	PODGORICA
God XXXVIII	Godišnji broj 2	2014.

Časopis izdaje Zavod za udžbenike
i nastavna sredstva Podgorica

Prvi broj časopisa „Vaspitanje i
obrazovanje“ izašao je 1975. god.

Izlazi tromjesečno

Tiraž 1000

Rukopisi se ne vraćaju

Štampa „Obod“
AD Cetinje

Glavni urednik
Radovan Damjanović

Odgovorni urednik
Dr Božidar Šekularac

Redakcija
Dr Ratko Đukanović
Dr Rajka Glušica
Mr Nataša Đurović
Zorica Minić
Dr Izedin Krnić
Dr Božidar Šekularac
Radovan Damjanović

Sekretar Redakcije
Snežana Jovanović

Lektura
Sanja Orlandić

Prevodilac
Mr Radoslav Milošević-ATOS

Korektura
Vesna Vujović

Korice
Slobodan Vukićević

Kompjuterska obrada
Marko Lipovina

VASPITANJE I OBRAZOVANJE

ČASOPIS ZA PEDAGOŠKU TEORIJU I PRAKSU

2

Podgorica, 2014

Uredništvo i administracija:
VASPITANJE I OBRAZOVANJE
Podgorica, Rimski trg b.b.
Telefon.: 00 382 20 265-024; 00 382 20 405-305; 00 382 67 391 391

E-mail :
casopis.mpin@mps.gov.me
snezana.jovanovic@mna.gov.me
radovan.damjanovic@mps.gov.me

Godišnja pretplata:

- za studente 5.00 €
- za pojedince 10.00 €
- za ustanove 15.00 €
- za inostranstvo 20.00 €

Iznos pretplate za veći broj primalaca od 5 (pet) umanjuje se za 20%.

Pretplata se uplaćuje na žiro račun: 510 – 267 – 15

Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Podgorica

* * *

Glavni urednici:

Radivoje Šuković (1975-1978); Stevan Kostić (1979-1983); Miloš Starovlah (1983-1991); Dr Božidar Šekularac (1992-1996); Krsto Leković (1997-1998); Dr Pavle Gazivoda (1999-2007); Radovan Damjanović (2007-.....)

Odgovorni urednici:

Natalija Sokolović (1977-1978); Borivoje Četković (1979-1998);
Dr Božidar Šekularac (1999-.....)

SADRŽAJ
CONTENTS
2|2014

SADRŽAJ

ČLANCI (naučni, istraživački, pregledni, stručni radovi)

Jovana MAROJEVIĆ O KRITIČKOJ PEDAGOGIJI ANRIJA ŽIRUA	17
Adnan ČIRGIĆ ANDRIJA JOVIĆEVIĆ KAO PROUČAVALAC CRNOGORSKIH GOVORA ...	37
Isidora KORAC Aleksandra JOKSIMOVIĆ ZNAČAJ I FUNKCIJA UMJETNOSTI I NJEN ODNOS S VASPITANJEM	47
Dragana PAVLOVIĆ – BRENESELOVIĆ KOMPETENCIJE ILI KOMPETENTNOST: različiti diskursi profesionalizma vaspitača	57
Radovan OGNJANOVIĆ Svetislav BAKIĆ Zorica KOTRI OBAVEZNI IZBORNI SADRŽAJI U REFORMISANOJ GIMNAZIJI	69
Vesna COLIĆ Otilia VELIŠEK-BRAŠKO MIŠLJENJA I ISKUSTVA VASPITAČA O KORISTI INKLUZIJE I NAČINIMA NJENOG OSTVARIVANJA U PREDŠKOLSKOJ USTANOVI	91
Novica VUJOVIĆ DOPRINOS ASIMA PECA IZUČAVANJU CRNOGORSKE JEZIČKE PROBLEMATIKE	105

Svetlana LAZIĆ KONVENCIJA O PRAVIMA DJETETA U SVIJETLU MEĐUNARODNOG I NACIONALNOG PRAVNOG OKVIRA I DJELOVANJA	117
--	-----

Власта ЛИПОВАЦ-СУЧЕВИЋ Ана МАРКОВИЋ Мара КЕРИЋ РЕСУРСИ КВАЛИТЕТА ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА	129
---	-----

NASTAVNO – VASPITNI RAD

Tamara HRIN Mirjana SEGEDINAC Dušica MILENKOVIĆ PRIMJENA SISTEMIČKOG PRISTUPA U EGZEMPLARNOJ NASTAVI ORGANSKE HEMIJE	143
--	-----

Maksut HADŽIBRAHIMOVIĆ PRIPREMANJE UČENIKA ZA OBRAĐIVANJE NOVOG GRADIVA U NASTAVI GEOGRAFIJE	155
--	-----

Dejana ĐURĐEVIĆ, Mileva BRAJUŠKOVIĆ, Olivera KRIVOKAPIĆ, Emina NOKIĆ Vesna RADULOVIĆ STANOVNIŠTVO I NASELJA U MJESNOJ ZAJEDNICI BOGETIĆI ..	177
--	-----

Miroslav DODEROVIĆ Zdravko IVANOVIĆ GLACIOLOGIJA I NEOPHODNOST NJENE NASTAVNE AKTUELIZACIJE U OSNOVNOJ I SREDNJOJ ŠKOLI	195
--	-----

<i>Vasilj</i> JOVOVIĆ STUDENTSKE ANKETE U FUNKCIJI NASTAVE	213
---	-----

Vladimir BAKRAČ SOCIOLOŠKA ANALIZA PORODICE KROZ PRIZMU TOLSTOJEVA ROMANA <i>ANA KARENJINA</i>	225
--	-----

Nevenka VULIĆ ZNAČAJ ŠKOLE U PRIRODI U MLAĐIM RAZREDIMA OSNOVNE ŠKOLE	237
---	-----

PRIKAZI

Dragica MIJANOVIĆ Dr Radovan Bakić: <i>POLOŽAJ U PROSTORU KAO FAKTOR RAZVOJA</i> , Geografski institut Filozofskog fakulteta, Nikšić, 2013. godine	247
--	-----

IN MEMORIAM

Akademik Blagota MITRIĆ AKADEMIK BOŽIDAR NIKOLIĆ - VELIKI ČOVJEK I NAUČNIK (1941 – 2014)	253
Zdravko PEJOVIĆ STEVAN ĐUKANOVIĆ (1930 – 2014)	255

CONTENTS

ARTICLES (scientific, research, reviews, professional papers)

Jovana MAROJEVIĆ On Critical Pedagogy of Henry A. Giroux	17
Adnan ČIRGIĆ ANDRIJA JOVIĆEVIĆ - MONTENEGRIN SPEECHES' RESEARCHER ..	37
Isidora KORAC Aleksandra JOKSIMOVIĆ ROLE OF ARTS EDUCATION AND CORRELATIONS BETWEEN ARTS AND EDUCATION	47
Dragana PAVLOVIĆ – BRENESELOVIĆ COMPETENCES OR PROFESSIONAL COMPETENCE/STANDARD: Different Discourses of Educators' Professionalism	57
Radovan OGNJANOVIĆ Svetislav BAKIĆ Zorica KOTRI COMPULSORY ELECTIVE CONTENTS IN REFORMED GYMNASIUM	69
Vesna COLIĆ Otilia VELIŠEK-BRAŠKO OPINIONS AND EXPERIENCES OF PRESCHOOL TEACHERS ABOUT THE BENEFITS AND WAYS OF IMPLEMENTATION OF INCLUSION IN PRESCHOOL INSTITUTION	91

Novica VUJOVIĆ CONTRIBUTION OF ASIM PECO TO THE STUDY OF MONTENEGRIN LANGUAGE PROBLEMS	105
Svetlana LAZIĆ THE CONVENTION ON THE RIGHTS OF THE CHILD IN THE REFLECTION OF INTERNATIONAL AND NATIONAL LEGAL FRAME AND ACTION	117
<i>Vlasta LIPOVAC-SUČEVIĆ</i> <i>Ana MARKOVIĆ</i> <i>Mara KERIĆ</i> QUALITY RESOURCES IN PRIMARY EDUCATION	129
TEACHING AND EDUCATIONAL WORK	
Tamara HRIN Mirjana SEGEDINAC Dušica MILENKOVIĆ APPLICATION OF SYSTEMIC APPROACH TO THE EXEMPLARY ORGANIC CHEMISTRY TEACHING	143
Maksut HADŽIBRAHIMOVIĆ PREPARATION OF NEW LESSON PLAN IN GEOGRAPHY TEACHING	155
Dejana ĐURĐEVIĆ, Mileva BRAJUŠKOVIĆ, Olivera KRIVOKAPIĆ, Emina NOKIĆ Vesna RADULOVIĆ POPULATION AND SETTLEMENTS IN THE LOCAL COMMUNITY OF BOGETIĆI	177
Miroslav DODEROVIĆ Zdravko IVANOVIĆ GLACIOLOGY AND NECESSITY OF ITS TEACHING ACTUALIZATION IN PRIMARY AND SECONDARY SCHOOL	195
<i>Vasilj JOVOVIĆ</i> SURVEYS USED FOR IMPROVEMENT OF TEACHING	213

Vladimir BAKRAČ
SOCIOLOGICAL ANALYSIS OF THE FAMILY
THROUGH TOLSTOY'S NOVEL *ANNA KARENINA* 225

Nevenka VULIĆ
THE IMPORTANCE OF SCHOOL IN NATURE
IN THE JUNIOR CLASSES OF ELEMENTARY SCHOOL 237

REVIEWS

Dragica MIJANOVIĆ
Dr Radovan Bakić:
POSITION IN SPACE AS A DEVELOPMENTAL FACTOR,
Institute of Geography of the Faculty of Philosophy, Nikšić, 2013..... 247

IN MEMORIAM

Academician Blagota MITRIĆ
ACADEMICIAN BOŽIDAR NIKOLIĆ
– A GREAT MAN A GREAT SCIENTIST (1941 – 2014) 253

Zdravko PEJOVIĆ
STEVAN ĐUKANOVIĆ (1930 – 2014) 255

ČLANCI
(naučni, istraživački, pregledni, stručni radovi)

Isidora KORAC¹
Aleksandra JOKSIMOVIĆ²

ZNAČAJ I FUNKCIJA UMJETNOSTI I NJEN ODNOS S VASPITANJEM

Rezime

U radu se razmatraju problemi u vezi sa značajem i funkcijom umjetnosti za razvoj ličnosti i njen odnos s vaspitanjem. Promišljanje o odnosu umjetnosti i vaspitanja prisutno je u pedagoškim teorijama različitih epoha, počev od antičkog doba do danas, najčešće kao sastavni dio teorijskih rasprava i učenja o ulozi umjetnosti u životu i razvoju čovjeka, razmatranju pojma lijepog, pojma vrijednosti i sl. Različiti filozofski pristupi u poimanju prirode estetskog fenomena usloveli su pojavu brojnih shvatanja i teorija o odnosu umjetnosti i vaspitanja. Savremeni autori koji se bave ovom problematikom složni su u vezi sa značajem, ulogom umjetnosti za cjelokupan razvoj ličnosti. Rezultati brojnih istraživanja, iznijetih u radu, ukazuju na postojanje veze između učeničkih postignuća, discipline, većeg prisustva učenika časovima i zastupljenosti programa u oblasti umjetnosti u nastavnom kurikulumu. Umjetnost kroz jedinstvene forme izražavanja i komunikacije uspijeva da transformiše okruženje za učenje, da razvija apstraktno i divergentno mišljenje, kreativnost, spontanost, intuiciju i imaginaciju kod učenika.

Ključne riječi: umjetnost, estetsko vaspitanje, odnos umjetnosti i vaspitanja

Umjetnost, u najširem smislu, obuhvata tvorevine ljudi kojima se kroz različite medijume (riječima, pomoću linija, boja, oblika, pokretima tijela i dr.) izražavaju estetski uobličena osjećanja i misli. Kao jedan oblik društvene svijesti, složen fenomen, predstavlja socijalno u svakom pojedincu pružajući neiscrpne mogućnosti za doživljavanje, za dublje i potpunije shvatanje svijeta i mjesta koje čovjek zauzima u njemu. U svijetlu teorije Vigotskog (1996a,

¹ Dr Isidora Korać, profesor, Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača i poslovnih informatičara Sirmijum, Sremska Mitrovica

² Dr Aleksandra Joksimović, vanredni profesor, Fakultet likovnih umetnosti, Univerzitet u Beogradu

1996b), možemo reći da umjetnost predstavlja proces koji je započet spolja, u interakciji s drugima, kroz odnose s ljudima, posrednicima, sredstvima i kulturom u svojoj prirodi ima vaspitni značaj.

Umjetnost, zapravo, ima za cilj da nam prikaže više životnih pojava nego što ih je bilo u životu koji smo proživjeli (Vigotski, 1975). Potreba umjetnika da se izrazi uslovljena je, između ostalog, otkrivanjem novog u sferi racionalnog i emocionalnog. Umjetničko djelo, kao složena izražajna forma, kroz svoje sadržaje neprekidno teži da osmisli život, objasni ga, ukaže na protivrječnosti, oplemeni, pruži uživanje, pokrene mišljenje, mobiliše, obrazuje i vaspitava.

Što je specifično u umjetnosti? Po čemu se ona razlikuje od drugih tvorevina ljudi? Specifičan je njen odnos prema stvarima kojima se bavi. Taj odnos je prije svega emotivan, što uslovljava da se stvarnost doživljava u slikama, cjelovito i subjektivno, prelomljeno i prožeto kroz ličnost umjetnika ali i onog koji umjetničko djelo prima, doživljava (Zurovac, 1997). Upravo je to uzrok da umjetničko djelo uvijek u sebi nosi određenu cjelinu, podvrgnutu opštim principima i teži da u onome ko dolazi u dodir s djelom izazove subjektivan doživljaj sličan stvaraočevom. Otuda je istinitost koju u sebi nosi umjetničko djelo posebne vrste. Panić (1989) smatra da bitna razlika između umjetnika i naučnika leži upravo u tome što je umjetniku dopušteno da bude subjektivan, autentičan, da svoje tvrdnje i stavove može i treba da, na umjetnički način pokaže ali, za razliku od naučnika, on to ne mora da dokaže. „Međutim, umjetničko predočavanje mora biti tako suptilno da se čoveku nameće kao nekakav oblik istine koji i ne treba dokazivati, bez obzira što na prvi pogled to što je predočeno može izgledati iskrivljeno, preuveličano, nestvarno ili čak apsurdno“ (Panić, 1989, 9). Panić dalje ističe da se umjetnička istina daje posredno, preko simbola čija značenja nijesu precizno data, ali joj ne smeta i ako jesu.

Jedna od dominantnih osobina umjetnosti jeste njena procesnotragalačka priroda. Proces je otvoren, bez početka i kraja, u njemu ne postoji konačan odgovor, već proces odgovaranja koji otvara nova pitanja (Škorc, 2012). Ipak, nije svaki izraz umjetnost. „Lični izraz postaje umjetnost u meri u kojoj pogada univerzalna polja značenja“ (Škorc, 2012, 226).

Na samom početku nameću nam se pitanja: Kakav je odnos umjetnosti i vaspitanja? Koji je modus odnosa najprimjereniji umjetnosti? Da li se odnos prema umjetnosti može učiti, a time i podučavati? Da li nam je i zbog čega potrebna umjetnost u školi? Što možemo od nje naučiti?

Promišljanje o odnosu umjetnosti i vaspitanja prisutno je u pedagoškim teorijama različitih epoha, počev od antičkog doba do danas, najčešće kao sastavni dio teorijskih rasprava i učenja o ulozi umjetnosti u životu i razvoju čovjeka, razmatranju pojma lijepog, pojma vrijednosti i sl. Prvi mislioci antičkog doba preuzeli su nesvjesne izvore pjesničkog i proročanskog stvaralaštva, koji ostaju izvan domašaja racionalnog objašnjenja, kao sastavne elemente

svojih filozofskih promišljanja. Platon (1957), raspravljajući o lijepom kao metafizičkoj ideji, zastupao je stav da samo lijepo dovodi do dobrog te da vaspitanje ima zadatak da uzdigne one koji će vladati državom do shvatanja ljepote u njenoj suštini. Uloga umjetnosti i estetskog vaspitanja jeste da podstiče moralnu dobrotu dovodeći do unutrašnje harmonije individue. Aristotel (1955) umjetnosti daje još širi značaj. Prema njemu, umjetnost, kao jedna vrsta saznanja i priprema za filozofiju, podražava prirodnu i ljudsku stvarnost u onome što je opšte. Ono što je zajedničko za sve mislioce antičkog doba jeste da oni umjetnost nijesu poistovjećivali sa stvaralačkim činom, u smislu spontanosti, originalnosti. Umjetnost, *tehne*, kako su je nazivali, značila je i manuelnu vještinu i umjetničku djelatnost (razumjeti se u nešto, znati snaći se u nečem, napraviti nešto prema pravilima i propisima). Tehnos je bio i slikar i kovač, zanatlija. Poezija je bila izuzetak, jer je poimana kao vid proročanstva, božanskog. U tom kontekstu pjesnik je imao potpunu slobodu stvaralačkog čina.

Tek u doba humanizma i renesanse umjetnost se odvajala od vještine, a stvaralac postaje sinonim za umjetnika. Ideja estetskog vaspitanja sve je prisutnija u filozofskim i pedagoškim teorijama (Rabelais, Montaigne, Melanhton), a kasnije i u doba neohumanizma i klasicima koji se javljaju u Njemačkoj krajem 18. vijeka (Humboldt, Shiller).

Možemo reći da su različiti filozofski pristupi u poimanju prirode estetskog fenomena uslovlili pojavu brojnih shvatanja i teorija o odnosu umjetnosti i vaspitanja. Karlavaris (1960) odnos između umjetnosti i vaspitanja formuliše na osnovu dva pristupa njihovim relacijama, tzv. vaspitanje za umjetnost i vaspitanje putem umjetnosti. Prvi pristup, vaspitanje za umjetnost, javlja se s industrijskom revolucijom na prelazu u 20. vijek, zbog potrebe da se umjetnički elementi unesu u industrijsku proizvodnju i da se svi građani uvedu u umjetnost.

Potreba za umjetničkim vaspitanjem i obrazovanjem implicitno je sadržana i u programu opštekulturnog pokreta, tzv. umjetničke kulture, koji se javlja u Engleskoj i Njemačkoj (Ruskin, Crsne, Moris i dr. prema: Hrkalović, 1969), kojim se pod parolom: Umjetnost za sve, umjetnost u svemu, vjeruje u moć umjetnosti za radikalno socio-kulturno prestrukturiranje društva. U svom nastanku ovaj pokret je bio prije svega opštekulturni pokret, proizišao iz potrebe da se i radničkoj klasi približi umjetnost kao kulturno dobro. Umjetnost je bila shvaćena kao sredstvo da se postignu drugi ciljevi i vrijednosti, kao što su patriotizam, nacionalizam, proizvodnja, marketing. Stav da je umjetnost sredstvo da se postignu drugi ciljevi, koji nalazimo u Platonovoj Državi (1957) korišćen je kao instrument kojim se racionalizovao ovaj pristup. Međutim, vremenom sve više doživljava pedagošku transformaciju, koja je bila inicirana i specifičnim pedagoškim potrebama: nezadovoljstvom intelektualističkim i formalističkim karakterom tradicionalne škole, isticanjem značaja aktivne uloge učenika u vaspitno-obrazovnom procesu i sl.

Drugi pristup, odnos umjetnosti i vaspitanja, formuliše vaspitanje putem umjetnosti čiju teorijsku razradu možemo povezati s Ridom (Rid, 1971), a

sam pokret s koncepcijama radne škole (Kerštenštajner, 1923; Sajdel, 1914) i aktivne škole (Ferijer, 1938).

Kao protivtežu prvom pristupu, Rid predlaže da upravo umjetnost bude osnova vaspitanja – jer nijedan drugi predmet nije u stanju da djetetu pruži ne samo svijest, u kojoj su slika i pojam, senzacija i misao uzajamno povezani, već istovremeno i instinktivno povezivanje zakona i univerzuma i navika ili ponašanja u harmoniji s prirodom (Hrkalović, 1969).

Cilj tako shvaćene umjetnosti i njena uloga u vaspitanju, odnosno cilj vaspitanja uopšte, jeste da razvije u djetetu integralni način doživljavanja iskustva u kome misao uvijek ima svoj korelat u konkretnoj vizualizaciji, u kome su percepcija i osjećanja integrisani i imaju za cilj potpunije shvatanje realnosti. Rid dalje navodi da „cilj vaspitanja, kao i umjetnosti, treba da sačuva organsku cjelovitost čovjeka i njegovih mentalnih sposobnosti, te da onda kada prelazi iz djetinjstva u zrelo doba, iz divljaštva u civilizaciju, ipak zadrži jedinstveno svijesti koje je jedini izvor socijalne harmonije i individualne sreće“ (Rid, 1967, 70). Rid smatra da je osnovna greška svih obrazovnih sistema što njeguju racionalizam nauštrb emocija. Jedino estetsko vaspitanje, po Ridu, može dovesti u harmoničan odnos čulno, emocionalno i racionalno, posredstvom mašte i vizuelnog jezika. Osim toga, zadatak estetskog vaspitanja jeste da razvije jezik osjećanja, proširi sredstva komunikacije među ljudima i moralno vaspitava.

Možemo reći da vaspitanje putem umjetnosti podrazumijeva umjetnost kao sredstvo vaspitanja estetskog odnosa, shvatajući pod ovim pojmom vid univerzalne čovjekove aktivnosti prema spoljašnjem svijetu, a u isto vrijeme put cjelovitog razvoja ličnosti. Umjetnost, na taj način, dobija mnogo širu obrazovno-vaspitnu funkciju – da vaspitava i obrazuje dijete, učenika za život.

Pomenuti stav zastupa i Mitrović (1965) ističući da estetsko vaspitanje predstavlja sastavni i neophodni uslov svih stvaralačkih sposobnosti i raznovrsnih interesovanja, proširivanja znanja, produbljivanja emocija i osjećanja, formiranja ličnosti ali i sredstvo preobražavanja stvarnosti. Estetsko vaspitanje predstavlja, u tom kontekstu, integralni dio fizičkog, sazajnog i moralnog razvitka ličnosti.

Na ovom mjestu važno je ukazati da se u stručnoj literaturi mogu naći različiti termini kojima autori operišu kad govore o odnosu umjetnosti i vaspitanja: estetsko vaspitanje, vaspitanje umjetnošću, umjetničko vaspitanje i vaspitanje odnosa prema umjetnosti. Gajić (1997), govoreći o terminološkim razlikama, navodi da su pojam *estetsko vaspitanje* i *vaspitanje umjetnošću* međusobno blisko povezani s obzirom na to da je najpotpuniji izraz estetskog sadržan u umjetnosti koja koncentriše sve osobnosti čovjekovog odnosa prema svijetu. Ipak, ova dva pojma ne mogu se izjednačiti po svom značenju, navodi autorka, jer umjetnost je važno, ali ne i jedino sredstvo estetskog vaspitanja. U tom kontekstu, estetsko vaspitanje ima mnogo šire značenje.

Autorka dalje ističe da je prihvatljivo uvođenje i termina *vaspitanje odnosa prema umjetnosti*, koje „može označiti područje koje će istovremeno postati sastavni deo i umjetničkog i estetskog vaspitanja. Pod ovim pojmom podrazumeva se razvijanje primerenog odnosa prema umetnosti (njenog adekvatnog doživljavanja, razumevanja i vrednovanja) tj. vaspitanje sposobnosti prepoznavanja kvaliteta i struktuiranosti umjetničkih dela“ (Gajić, 1997, 241).

Manro (Munro, 1956) pravi distinkciju između umjetničkog i estetskog vaspitanja, navodeći da je estetsko vaspitanje sastavni dio opšteg obrazovanja, za razliku od umjetničkog, koje predstavlja užu pojam, a u vezi je s profesijom i profesionalnim vaspitanjem. Autor umjetnost shvata kao sredstvo razvoja stvaralačkih sposobnosti pojedinca. Da bi se razumjela, da bi se u njoj moglo uživati, neophodno je estetsko vaspitanje. Estetsko vaspitanje, kao takvo, predstavlja proširivanje ljudskog iskustva, pomaže mu da otkrije nove oblike života, praveći ravnotežu između razuma i emocija, tradicije i radikalnih novina, razvijajući u isto vrijeme njegove mentalne sposobnosti i sposobnosti potrebne za aktivno uključivanje u društvo.

U stručnoj literaturi uočljivo je da posljednje četiri decenije autori sve više operišu terminom *umjetničko vaspitanje* (Galbraith, 2003; Day & Eisner, 2004; Zimmerman, 1994, 1996, 2010 i dr.). Osim toga, savremeni autori koji se bave ovom problematikom složni su u vezi sa značajem, ulogom umjetnosti i umjetničkog vaspitanja za cjelokupan razvoj ličnosti. Svrha umjetničkog obrazovanja i vaspitanja jeste razvijanje kreativnosti tako da se ona može proširiti i na druge sfere ljudskih aktivnosti (Zimmerman, 2010). Kroz jedinstvene forme izražavanja i komunikacije koje umjetnost pruža mogu se usvajati znanja, razvijati apstraktno i divergentno mišljenje, kreativnost, spontanost, graditi intuicija, imaginacija (Galbraith, 2003; Day & Eisner, 2004; Zimmerman, 2010 i dr.).

Dragocjeni su rezultati sedam istraživanja realizovanih krajem devedesetih godina u SAD s ciljem da se utvrdi koliko učešće u umjetničkim vannastavnim i nastavnim aktivnostima utiče na povećanje postignuća kod učenika (Fishe, 1999). U jednom od sedam istraživanja (Cateral, Chalpelau, Iwanaga, 1999, prema Fishe, 1999) bilo je obuhvaćeno 25000 učenika osnovnih i srednjih škola u Čikagu. Rezultati istraživanja ukazuju da su postignuća učenika bolja ukoliko su više uključeni u umjetničke aktivnosti, posebno kod učenika iz depriviranih sredina. Pored toga, utvrđeno je da učenici koji su kontinuirano uključeni u umjetničke aktivnosti (posebno muzičke i dramske), postižu mnogo bolja postignuća u matematici i čitanju.

Dobijene podatke potkrepljuje i istraživanje Bris i Roač (Brice & Roach), čiji su ispitanici bili učenici uključeni u vannastavne aktivnosti iz tri oblasti: sportskih i naučnih, umjetničkih i aktivnosti u lokalnoj zajednici. Rezultati istraživanja ukazuju da učenici koji su bili uključeni u navedene aktivnosti postižu, u poređenju sa svojim prethodnim postignućima i u odnosu

na postignuća drugih učenika, bolja postignuća u svim nastavnim predmetima. Najbolje rezultate postigli su učenici koji su učestvovali u umjetničkim vannastavnim aktivnostima. Autori zaključuju da umjetničke aktivnosti prožimaju različite uloge, rizici i pravila koji u velikoj mjeri vrše uticaj na učenike, ali i na nastavnike.

Zajednički zaključci autora svih sedam studija jesu da:

- umjetnost doseže do onih učenika do kojih inače nije bilo lako doprijeti; povezuje učenika sa samim sobom i s drugim učenicima, učenik se oslanja na lična iskustva i sposobnosti da bi došao do rezultata
- umjetnost transformiše okruženje za učenje – kad umjetnost dobije centralno mjesto u sredini za učenje, onda škola i druga okruženja postaju mjesto za istraživanje
- umjetnost predstavlja izazov za nastavnike, podstičući ih da stalno uče i stručno se usavršavaju
- umjetnost obezbjeđuje nove neograničene izazove i učenicima koji se već smatraju uspješnim (prema: Fishe, 1999).

Slični rezultati dobijeni su i u istraživanju Burthton, Horowitz i Hal (Burthton, Horowitz & Hal 1999) koje je imalo za cilj da utvrdi kako sadržajni programi vizuelnih umjetnosti utiču na kreativne, kognitivne i lične kompetencije učenika potrebne za akademski uspjeh. Istraživanje je pokušalo da da odgovore na tri pitanja: Što je učenje umjetnosti? Da li se ono širi i na druge školske predmete? Koji uslovi u školama podržavaju ovo učenje?

Rezultati istraživanja ukazuju da učenici koji su bili uključeni u sadržajnije programe umjetnosti ostvaruju bolje rezultate na mjerenjima kritičkog mišljenja nego učenici koji nijesu učestvovali u takvim programima. Zatim, učenici koji su učestvovali u ovim programima su inovativniji, preuzimaju rizike, kooperativniji i otvoreniji za javne nastupe, pokazuju veće samopouzdanje u vezi s akademskim učinkom (posebno u čitanju i matematici). Pored toga, u školama s jakom umjetničkom klimom i nastavnici imaju dobrobit. Oni su inovativniji, kreativniji, pokazuju veće interesovanje za rad i stručno usavršavanje, kooperativniji i u takvim kolektivima bolji su međuljudski odnosi.

Brojna su druga istraživanja čiji rezultati ukazuju na vezu između učeničkih postignuća, discipline, većeg prisustva učenika časovima i zastupljenosti programa u oblasti umjetnosti u kurikulumu (Douglas, 2009; Scheuler, 2010). Efland (Efland, 2002) ističe da postoji dovoljno razloga da vizuelne umjetnosti zauzmu centralno mjesto u nastavnom kurikulumu.

Početkom devedesetih godina 20. vijeka održana je evropska konferencija Umjetnost u obrazovanju, u organizaciji Savjeta Evrope i Umjetničkog savjeta Velike Britanije. Na Konferenciji je istaknuto da umjetničko obrazovanje ima izuzetan značaj i vrijednost za razvoj cjelokupnog obrazovanja, posebno zato što promjene u društvu, koje se dešavaju u posljednjoj deceniji 20. vijeka jačaju

ideje identiteta, kreativnosti, osjetljivosti, komunikativnosti i kvaliteta života, što zapravo predstavlja esencijalne sadržaje umjetničkog obrazovanja. Jedan od zaključaka ovog skupa bio je da umjetničko obrazovanje ima suštinski značaj za razvoj ličnosti svakog djeteta. Pored toga istaknuto je da kulturno opismenjavanje predstavlja vitalni element za dalji razvoj kompleksne i pluralističke evropske kulture. Preporuke evropskim državama bile su: da je neophodno da se u obrazovanju stvore takvi uslovi koji će omogućiti sistematski razvoj formalnih vještina; sposobnost analiziranja formi, refleksije, kreativne i lične ekspresije; obezbijediti zajedničko jezgro iskustava za sve mlade ljude, s tim da se isti značaj dâ vizuelnoj umjetnosti, izvođačkoj umjetnosti i verbalnoj umjetnosti (Maksimović, 1997).

Međunarodna konferencija u organizaciji UNESCO-a u Lisabonu potvrdila je potrebu da se istakne važnost umjetničkog obrazovanja u svim društvima i tada je izrađena Mapa puta za umjetničko obrazovanje (UNESCO, 2006). U dokumentu su date smjernice za jačanje umjetničkog obrazovanja i istaknuto je da umjetničko obrazovanje pomaže da podržava ljudsko pravo na obrazovanje i kulturno učešće; razvoj individualnih sposobnosti; poboljšava kvalitet obrazovanja; promovise izražavanje kulturnih različitosti.

Sličnu politiku pokrenuo je Savjet Evrope 1995. godine projektom Kultura, kreativnost i mladi. Projekat je ispitao postojeću odredbu umjetničkog obrazovanja u školama zemalja članica, kao i učešće profesionalnih umjetnika i dostupnost vannastavnih aktivnosti. Rezultirao je pregledom umjetničkog obrazovanja u Evropi (NACCCE, 1999).

Rezolucijom o Umjetničkim studijama u Evropskoj uniji (Evropski parlament 2009, prema: Baidak & Horvath, 2009) date su ključne preporuke da: umjetničko obrazovanje treba biti obavezno na svim nivoima obrazovnog sistema; umjetničko podučavanje treba primjenjivati najnovije informacije i komunikacione tehnologije; učenje istorije umjetnosti treba obuhvatiti susrete s umjetnicima i posjete kulturnim mjestima. U cilju ostvarenja napretka u pomenutim oblastima, rezolucija je pozvala na veći nadzor i koordinaciju umjetničkog obrazovanja na evropskom nivou, uključujući praćenje uticaja umjetničkog obrazovanja na kompetencije studenata Evropske unije.

Pored pomenutih dešavanja u okviru međunarodne i evropske saradnje, bilo je više manjih skupova i inicijativa, od kojih su neki doveli do promjena u umjetnosti i politici kulturnog obrazovanja. U okviru Evropske godine kreativnosti i inovacije organizovana je Kulturna mreža Holandije 2002, zatim Evropski i međunarodni simpozijum o umjetničkom obrazovanju, Međunarodna konferencija o obrazovanju i kulturi mladih i obrazovanju nastavnika (u organizaciji Ministarstva obrazovanja Flamanije i Ministarstva obrazovanja, kulture i nauke Holandije), osnovano je Međunarodno društvo za obrazovanje kroz umjetnost (koje čine tri međunarodna tijela koja okupljaju nastavnike umjetnosti za pozorište, vizuelne umjetnosti i muzičku kulturu s ciljem da se

umjetničko obrazovanje postavi u središnji dio svjetske agende za održivi razvoj i socijalnu transformaciju) (prema: Baidak & Horvath, 2009).

Trenutno gotovo sve države reformišu svoje obrazovne sisteme. U većoj ili manjoj mjeri postojeći obrazovni sistemi koncipirani su da zadovolje interese industrijalizacije društva. U nastavnom procesu najčešće se insistira na memorisanju činjenica, konvergentnom mišljenju, a konformizam i standardizacija doprinose eliminaciji svega što je individualno i specifično. Škola kao da ima opsesiju prema određenim tipovima inteligencije, što zapravo znači da mnogi učenici nikad ne dobiju šansu da istraže svoje sposobnosti, interesovanja i talente.

Robinson, pozivajući na preispitivanje ukupne obrazovne paradigme (Robison, 2009, prema: Schneller, 2010), navodi da mnogi ljudi koji pronalaze kreativno uzbuđenje u poslu koji obavljaju to ne nalaze u školi. Razlog za to leži upravo u tome što škola ima „opsesiju prema određenim tipovima inteligencije i sposobnostima“ (Schneller, 2010, 30), što zapravo znači da mnogi učenici nikad ne dobiju šansu da istraže svoje sposobnosti, radoznalosti i talente, osim u slučaju da su zainteresovani ili se ističu u ovim preferiranim oblastima. Šeler, nadalje, ističe da nastavnici treba da pomognu učenicima da u sebi pronađu potencijale, interesovanja. U pronalaženju ovog čvora možda leži i istinska umjetnost nastavnika. Škole mogu omogućiti nastavnicima da ovo otkriju ako je priznat kreativni duh kao obrazovni standard (Schneller, 2010).

Da li nas umjetnost može spasiti? Što možemo od nje naučiti u procesu reformi? „Umjetnost uči učenike da se ponašaju i prosuđuju u odsustvu pravila, da se oslone na osjećaje, da obrate pažnju na detalje, da prihvate posljedice svog izbora, da se vrate na početak, preorijentišu i prave nove izbore i donose nove odluke“ (Eisner, 2004, 3). Ona nas uči da iznenađenja ne treba posmatrati kao „uljeze u procesu učenja. Nastavnici treba da stvore uslove da se iznenađenja dogode, jer bez iznenađenja u procesu učenja ne postoji otkriće i ne postoji progres“ (Eisner, 2008, 3).

Ono što svakako možemo od umjetnosti naučiti jeste da je važno da učenike učinimo budnim za ono što imaju i nose u sebi.

Literatura

Aristotel, (1955). O pesničkoj umetnosti. Beograd: Kultura.

Baidar, N. & Horvat, A. (2009). Arts and Cultural Education at school in Europe. Brussels Eurydice. EACEA.

Burton, J., Horowitz, R. & Hal, A. (1999). Learning in and through the Arts: Curriculum Implications. Center for Art Education Research, Teachers College, Columbia University.

Vigotski. L. S. (1975). Psihologija umetnosti. Beograd: Nolit.

Vigotski. L. S. (1996a). Problemi razvoja psihe, sabrana dela, III tom. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

Vigotski, L. S. (1996v). Problemi razvoja psihe, sabrana dela, IV tom. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

Douglas, I. (2009). Staying in school. New York: The Center for Arts Education.

Day, M., & Eisner, E. (2004). Handbook of Research and Policy in Art Education. National Art Education Association.

Davis, J. D. (1990). Teacher Education in the Visual Arts. In R. Houston: Handbook of Research on Teacher Education. New York: MacMillan. 746-757.

Gajić, O. (1997). Pedagoško-psihološke dimenzije estetskog odnosa prema likovnim umetničkim delima. Nastava i vaspitanje, 2-3, 229-249.

Galbraith, L. (2003). The Promise and Importance of Research on Art(s) Teacher Education. National Art Education Association.

Galbraith, L. (2003). The Promise and Importance of Research on Art(s) Teacher Education. National Art Education Association.

Efland, A. D. (2002). Art and Cognition - Integrating the Visual Arts in the Curriculum, New York: Teachers College, Columbia University Pres.

Eisner, E. (2004). Ten Lessons the Arts Teach, referenca sa weba: <http://www.toknowart.com/apsarts/eisner.html>

Eisner, E. (2008). What Education Can Learn from the Arts about the Practice of Education?, International Journal of Education & the Arts, editors Tom Barone & Liora Bresler, Vol. 5, Number 4, referenca sa weba: <http://naea.asu.edu>

Zimmerman, E. (1994). Current research and practice about preservice art specialist teacher education, Studies in art Education, 35, 79-90.

Zimmerman, E. (1996). NAEA Research Agenda Briefing Papers. National Art Education Association.

Zimmerman, E. (2010). Lowenfeld Lecture, Creativity Art Education: A Personal Journey in Four Acts, referenca sa weba: http://www.arteducators.org/research/lowenfeld_lecture_2010_enid_zimmerman.pdf

Zurovac. M. (1997). Djetinjstvo i zrelost umetnosti. Beograd: Plato.

Keršenštajner, G. (1923). Škola rada – škola budućnosti. Učitelj, 3, 163-170.

Maksimović, I. (1997). Neki regionalni pristupi umetničkom obrazovanju u svetu (period 1990-1996). Nastava i vaspitanje, 2-3, 194-201.

Mitrović, D. (1969). Savremeni problemi estetskog vaspitanja, Beograd: Zavod za izdavanje udžbenika Socijalističke Republike Srbije.

Munro, T. (1956). Art Education, It's Phylosophy and Psychology. New York: The Liberal Arts Press.

National Advisory Committee on Creative and Cultural Education (NACCCAE). (1999). All Our Futures: Creativity, Culture and Education, referenca sa weba: <http://www.cypni.org.uk/downloads/alloutfutures.pdf>

Panić V. (1989). Psihološka istraživanja umetničkog stvaralaštva. Beograd: Naučna knjiga.

- Platon, (1957). Država. Beograd: Kultura, BIGZ.
- Sajdel, R. (1914). Škola budućnosti – škola rada. Beograd: Biblioteka Budućnost.
- Scheuler, L. (2010). Art Education Makes a Difference in Missouri Schools, Missouri Alliance for Arts Education.
- United Nations Education, Scientific and Cultural Organisation (UNESCO). (2006). Road Map for Arts Education. The World Conference on Arts Education: Building Creative Capacities for 21 Century, Lisbon.
- Ferijer, A. (1938). Samoradnja kod dece. Beograd: Rajković.
- Fishe, E. (1999). Arts Education Partnership, Champions of change, Washinton: The arts education partnership the president's committee on the arts and the humanities.
- Hrkalović, R. (1969). Osvrt na teoriju estetskog vaspitanja Herbarta Rida. Zbornik instituta za pedagoška istraživanja. Beograd: Institut za pedagoška istraživanja, 2, 251-271.
- Škorc, B. (2012). Kreativnost u interakciji. Beograd: Most art.

ROLE OF ARTS EDUCATION AND CORRELATIONS BETWEEN ARTS AND EDUCATION

Abstract:

This paper deals with importance and arts education's role for the development of an individual and its correlation with education. Study of such relations has been present in pedagogic theories of different epochs, from ancient times until today, mostly as a part of theoretical discussions and learning on arts' role in one's life and development of men, discussions on the idea of the beautiful, notion of values etc. Different philosophical approaches to understanding of the nature of aesthetic phenomena resulted in a number of theories about the relation between arts and education. Modern authors who deal with such issues all agree about arts education's importance and its role for the development of an individual. ARTS results show there is a connection between student's attainments, discipline, and in the situation of more frequent attendance to arts classes within the curriculum. Art has the power to transform learning environment through unique forms of expression and communication. In addition it fosters abstract and divergent thinking, creativity, spontaneosity, intuition and imagination with students.

Key words: arts, aesthetic education, relation between arts and education